

InDret

L'infart com a accident en el contracte d'assegurança

Comentari a les SSTs, 1a, 11.11.2003 i 27.11.2003

Begoña Arquillo Colet

Advocada

Bufet Castelltort

Working Paper núm.: 221

Barcelona, abril de 2004

www.indret.com

1. Antecedents de fet

El Tribunal Suprem va dictar el mes de novembre de 2003 dues sentències sobre la cobertura de l'infart de miocardi mitjançant pòlisses d'assegurances d'accidents: la **STS, 1a, 11.11.2003** (Ar. 7522; Magistrat Ponent: Jesús Corbal Fernández; F.R. *contra Cahispa Compañía de seguros y Reaseguros, S.A.*) i la **STS, 1a, 27.11.2003** (JUR 273334; Magistrat Ponent: Clemente Auger Liñán; *Micaela S.M. contra Hércules Hispano S.A. de seguros y reaseguros*).

La primera d'elles, la **STS, 1a, 11.11.2003**, resol el cas següent: en data 29.6.1995 E.A. va morir a conseqüència d'un infart agut de miocardi que havia patit 10 dies abans mentre estava treballant. La vídua del mort, beneficiària d'una pòlissa d'assegurança individual d'accidents subscrita pel seu marit el 25.5.1995, va interposar una demanda contra *Cahispa, Sociedad Anónima de Seguros Generales*, que havia rebutjat el sinistre. La companyia d'assegurances considerava que la causa de la mort era una malaltia i no un accident i que, per tant, estava exclosa de la pòlissa. En la demanda, la vídua va sol·licitar una indemnització de 36.060,73 €, més interessos i costes.

La SJPI núm. 1 de Ciudad Real de 18.4.1997 va desestimar la demanda i va considerar que no havia quedat provada la causa externa d'estrès en el treball. En canvi, la SAP de Ciudad Real, Secció 1a, de 25.11.1997, va revocar la sentència d'instància i va estimar la demanda de la vídua. L'Audiència Provincial va considerar que sí que havia quedat acreditat que el mort va patir l'infart per una causa externa, atesa l'acumulació de treball, la tensa situació laboral i la manca de vacances. La companyia d'assegurances *Cahispa* va interposar un recurs de cassació i va al·legar, entre d'altres motius, que l'infart de miocardi no és cap accident, sinó una malaltia, i que quan l'assegurat va subscriure la pòlissa ja patia una hipertensió arterial medicada.

El Tribunal Suprem declara que no procedeix el recurs de cassació. En primer lloc, no pot controlar la valoració de la prova realitzada i, per aquest motiu, admet que l'infart de miocardi ha tingut el seu origen en una causa externa, la pressió provocada pel treball, que s'ha d'incloure en el concepte d'"accident", definit per l'art. 100 de la [Ley 50/1980, de 8 de octubre, de Contrato de Seguro](#) (BOE núm. 250, 17.10.1980), i que queda cobert per una assegurança d'accidents. El Tribunal Suprem cita també diverses sentències anteriors: en especial, la **STS, 1a, 14.6.1994**, en què la causa immediata de l'infart va ser la pressió i l'estrès a conseqüència del treball; en la **STS, 1a, 27.12.2001**, l'esforç físic en el desenvolupament del treball; i en la **STS, 1a, 27.2.2003**, l'esforç i les tensions en el treball.

D'altra banda, l'existència de malalties anteriors, com la hipertensió arterial, no va al·legar-se amb anterioritat en la fase d'al·legacions i, a més, la companyia asseguradora no va consultar aquest extrem en el moment de contractar la pòlissa, per la qual cosa no hi ha cap vulneració de l'art. 10 de la [Llei de Contracte d'Assegurança](#).

Uns dies més tard, la **STS, 1a, 27.11.2003** torna a declarar la cobertura per una assegurança d'accidents en un cas de mort d'un funcionari del Cos d'Auxiliars Postals i de Comunicació (Correus) a causa d'un infart de miocardi patit durant la seva jornada laboral, provocat per estar

sotmès a un particular excés d'esforç, atesa a la naturalesa del seu treball de classificació i repartiment. D'altra banda, el difunt tenia una predisposició a patir infarts que no coneixia. La seva vídua va interposar una demanda contra la companyia asseguradora *Compañía de Seguros Postales Seguros Generales, S.A. (Hércules Hispano, S.A., de Seguros y Reaseguros)* en reclamació d'una indemnització de 42.070,85 €, a càrrec de dues pòlisses d'assegurança col·lectiva d'accidents concertades per la Dirección General de Correos y Telégrafos (en aquesta ocasió, a diferència de la sentència anterior, no es tractava d'una pòlissa individual d'accidents, sinó d'una pòlissa d'assegurança col·lectiva d'accidents –que acostumen a contractar les empreses en virtut de convenis col·lectius i que recullen, entre d'altres mencions, les millores voluntàries del règim de la Seguretat Social-).

La SJPI núm. 1 de Múrcia de 28.10.1996 estima íntegrament la demanda. En canvi, la SAP de Múrcia, Secció, 4a, 11.10.1997, revoca la sentència estimatòria de primera instància i absol a la companyia asseguradora perquè considera que l'infart de miocardi no pot ser considerat "accident".

En aquest cas, el Tribunal Suprem estima el recurs de cassació i confirma la postura de la sentència de primera instància. En el seu raonament jurídic recorda la definició d'accident de l'art. 100 de la [Llei de Contracte d'Assegurança](#) (que era exactament la definició continguda en les dues pòlisses d'assegurança col·lectiva d'accident), i distingeix l'assegurança d'accidents d'altres modalitats contractuals: l'assegurança de vida (el risc cobert és la mort, amb independència de la seva causa, sempre que aquesta causa estigui inclosa en la pòlissa –encara que no ho indica la sentència comentada, les pòlisses acostumen a incloure la mort causada per infart o vessament cerebral; a més, a diferència de l'assegurança d'accidents, l'edat de l'assegurat és determinant-) o l'assegurança de malaltia (en què l'assegurador assumeix l'obligació de prestar un servei mèdic i el risc és precisament l'existència de la mencionada malaltia, -per això, encara que tampoc ho indica la sentència comentada, serà molt important la qualificació pericial dels metges-).

Després d'això, el Tribunal Suprem conclou que la jurisprudència declara que l'infart de miocardi no està comprès en els supòsits de l'art. 100 de la [Llei de Contracte d'Assegurança](#), amb una excepció: que tingui el seu origen en una causa externa, com la que ha quedat acreditada en aquest cas, i repeteix literalment la cita de jurisprudència realitzada per l'anterior sentència, **STS, 1a, 11.11.2003**.

2. Comentari

La **STS, 1a, 11.11.2003** i la **STS, 1a, 27.11.2003** es centren a analitzar si un infart de miocardi que ha provocat la mort dels assegurats es pot considerar com un "accident", així com les conseqüències jurídiques d'aquesta qualificació. El concepte d'accident en la [Llei de Contracte d'Assegurança](#) es recull en l'art. 100 que estableix:

“ [...] se entiende por accidente la lesión corporal que deriva de una causa violenta, súbita, externa y ajena a la intencionalidad del asegurado, que produzca invalidez temporal o permanente o muerte”.

La majoria de les pòlisses d'assegurança existents en el mercat espanyol, així com les pòlisses d'assegurança debatudes en les sentències comentades, copien literalment aquesta definició (amb alguna excepció en alguna pòlissa d'assegurança col·lectiva d'accidents, que adopta un concepte més ampli). Així, es conceptua l'“accident” com un procés complex en què es té en compte la lesió, les seves causes i les seves conseqüències. Per exemple, un dels elements de la definició d'accident fa referència als efectes de la lesió: si la lesió no produeix cap d'aquestes conseqüències no ens trobem en un cas d'“accident”. Així mateix, l'art. 104 de la [Llei de Contracte d'Assegurança](#) estableix que l'assegurador notifica a l'assegurat la quantia de la indemnització que li correspon, d'acord amb el grau d'invalidesa que es derivi del certificat mèdic i dels barems fixats en la pòlissa. En aquestes pòlisses es solen preveure quantitats en cas de mort, invalidesa permanent, invalidesa temporal, subsidi en cas d'hospitalització i cobertura per assistència sanitària si està pactada expressament.

El fet que l'art. 100 de la [Llei de Contracte d'Assegurança](#) consideri que l'accident és un procés comporta alguns problemes. Un d'ells és fixar la data del sinistre i determinar a partir de quin moment s'aplicarà l'interès previst per l'art. 20 de la [Llei de Contracte d'Assegurança](#) en una pòlissa d'assegurança d'accidents. Imaginem un cas en què es declara una invalidesa permanent en grau d'absoluta diversos anys després de la data de l'accident. L'interès previst per l'art. 20 de la [Llei de Contracte d'Assegurança](#) ha de computar-se des de la data de l'accident o bé des de la data de la incapacitat permanent en grau d'absoluta (almenys en relació amb la quantia de la indemnització prevista per a aquesta contingència)? La postura de la jurisprudència és que l'assegurador no pot incórrer en mora abans que estigui fixat el grau d'invalidesa que correspongui. Així, la [STS, 1a, 6.2.1995](#) estableix que el sinistre d'“accident” està format per diverses fases i és necessària la seva realització completa perquè s'entengui que s'ha produït el sinistre.

D'altra banda, les pòlisses d'assegurances d'accidents poden cobrir expressament el risc d'“infart” en el moment de delimitar el risc (com succeeix en un bon nombre de les pòlisses utilitzades en el mercat d'assegurances espanyoles). Si no és així, l'infart de miocardi no és un “accident” perquè no compleix el requisit de ser derivat d'una “causa externa”, ja que deriva d'una malaltia de l'organisme humà (vegeu la [STS, 1a, 22.6.1988](#) i la [STS, 1a, 15.12.1992](#)).

No obstant, **les sentències comentades recullen la doctrina jurisprudencial segons la qual l'infart causat per una causa externa sí que passaria a formar part de la definició d'“accident”** que preveu la Llei i que es recull en les pòlisses (sempre que la pòlissa estigui vigent i que el prenedor de l'assegurança estigui al corrent del pagament de les primes). Les causes externes poden estar determinades per estrès emocional o ambiental, excés de treball, angoixa, preocupacions, excessiva responsabilitat, estat d'ansietat, així com per canvis en el ritme de vida que poden incrementar la tensió arterial.

L'argumentació de les sentències és correcta. En primer lloc, la mort està causada per una acció lesiva, violenta i ràpida: la jurisprudència ha declarat que, a més de poder ser causa de la lesió les accions traumàtiques (caigudes, cops, etc.), també es consideren violentes, per la seva eficàcia

lesiva, l'asfíxia o l'infart agut de miocardi (que té símptomes com episodis bruscos de dolor al centre del tòrax i disnea). En segon lloc, la definició diu també que la lesió ha de ser externa, és a dir, la lesió corporal ha de tenir el seu origen en una causa diferent d'un patiment orgànic creat per una malaltia, cosa que es compleix en el cas que l'infart estigui causat per estrès. I, en darrer terme, la lesió corporal és aliena a la intencionalitat (conducta dolosa) de l'assegurat.

D'altra banda, la lectura de la jurisprudència citada per les sentències comentades ens indica que en tots els casos la discussió es situa en l'àmbit de la prova: si pot considerar-se provat o no que l'afectat ha patit un infart de miocardi, així com l'existència de la relació de causalitat entre la causa externa (l'estrès) i la mort.

Per això, en la pràctica serà molt important disposar de proves pericials mèdiques o, per exemple, que el metge forense, un cop hagi realitzat l'autòpsia, designi com a causa immediata de la mort una aturada cardíaca i com a causa inicial un infart agut de miocardi, amb esment de les causes externes que poden haver-lo originat. Un problema que pot plantejar-se és que es consideri que la causa de la mort és una insuficiència cardíaca crònica. En aquest cas, hauria de demostrar-se mitjançant informes mèdics que el quadre s'ha produït per un infart agut de miocardi provocat per circumstàncies externes i que la cardiopatia anterior no era greu.

Aquesta jurisprudència s'inicia amb la **STS, 1a, 27.11.1991** que atribueix per primer cop l'infart a l'estrès emocional i ambiental i declara que es compleixen els requisits del concepte d'"accident". En els anys posteriors s'han dictat diverses sentències, en la seva majoria citades per les dues sentències comentades. No obstant, cal destacar que en la majoria d'aquestes, la conseqüència de l'infart no havia estat la mort, sinó una invalidesa permanent absoluta i, a més, en diverses d'elles, la solució és la contrària a la de les sentències comentades.

A títol d'exemple, la **STS, 1a, 5.3.1992** reconeix que l'infart no reuneix tots els requisits de l'art. 100 de la [Llei de Contracte d'Assegurança](#) ja que no s'ha demostrat que s'hagi degut a una causa externa a l'agent. Aquesta prova correspon a l'actor i no n'hi ha prou amb el fet que s'hagi reconegut com a accident laboral. En la **STS, 1a, 20.6.2000** s'arriba a la mateixa solució que no s'ha provat la causa externa que origina la producció de l'infart. En aquest cas, l'actor va patir un infart agut de miocardi, quan es dirigia al seu lloc de treball, infart que va ser qualificat com a accident de treball i, posteriorment, se li va declarar una invalidesa permanent absoluta. L'actor, que havia patit una angina de pit feia 10 anys, disposava d'una pòlissa d'assegurança individual d'accidents. La **STS, 1a, 5.6.2001** i la **STS, 1a, 14.12.2002** es pronuncien en idèntic sentit: declaren igualment la manca de prova per l'actor de la influència externa i destaquen que l'origen es troba en una causa interna de l'organisme.

En canvi, la **STS, 1a, 14.6.1994** (els fets de la qual són molt semblants als de la segona sentència comentada) declara que és "accident" un infart la causa immediata del qual va ser la pressió i l'estrès a què estava sotmès l'assegurat des de la setmana anterior, a conseqüència de l'augment de treball amb motiu de les eleccions municipals que havien de celebrar-se en aquelles dates. La **STS, 1a, 23.10.1997**, que revoca la decisió de l'Audiència i manté la de primera instància, resol el cas de la mort del marit de la demandant mentre practicava l'esport del tennis. Com que la pràctica d'aquest esport no estava exclosa (la pòlissa només exclouia nou esports socialment considerats de major risc com l'alpinisme, l'automobilisme, la boxa o el motociclisme, entre d'altres) és evident la inclusió del mencionat accident per infart de miocardi, dins el risc assegurat. En la **STS, 1a, 27.12.2001** el Tribunal Suprem manté la conseqüència probatòria de les instàncies en el sentit que l'infart de miocardi es va produir sobtadament quan l'actor estava treballant, per haver realitzat uns esforços físics en estibar una càrrega i arrossegar un

palet, i no derivava de cap malaltia anterior. No obstant, el Tribunal Suprem entén que la discussió és raonable, que existeix causa justificada per no pagar i que no correspon imposar els interessos fins avui de la sentència de primera instància, previstos per l'art. 20 de la [Llei de Contracte d'Assegurança](#).

En últim lloc, en la **STS, 1a, 27.2.2003** es planteja la concurrència de dues possibles causes, una externa i una altra interna. En la demanda que va donar origen a aquesta sentència es sol·licitava que es declarés que la situació d'invalidesa permanent absoluta de l'actora es derivava d'"accident", l'infart de miocardi patit. En aquest cas, el Tribunal Suprem considera que allò rellevant és la causa externa, un fort estrès laboral, i que la causa interna (una lesió de l'artèria coronària) no era essencial, encara que va contribuir a generar l'accident.

En un altre àmbit, la primera sentència objecte d'aquest comentari, la **STS, 1a, 11.11.2003** apunta un nou tema: si pot existir una **infracció del deure de declaració del risc**, ja que el mort patia una hipertensió arterial prèvia, no declarada a la companyia asseguradora. El Tribunal Suprem no entra a fons en aquesta qüestió, ja que no havia estat plantejada amb anterioritat a la cassació, encara que manifesta que la companyia asseguradora no havia preguntat expressament a l'assegurat sobre aquest extrem.

Aquest tema està molt relacionat amb les obligacions d'informació quan es contracta una pòlissa d'assegurança d'accidents, aspecte que permet reflexionar sobre les relacions entre les parts d'un contracte i el valor jurídic del silenci quan alguna d'elles amaga informació que és rellevant per a l'altra. Així, cal plantejar-se si podria haver existit un incompliment de les obligacions de l'assegurat en el marc del contracte d'assegurança, i si aquest incompliment comportaria l'alliberament de l'assegurador de la seva obligació d'indemnitzar.

De la redacció de fets en la sentència comentada, sembla que no hagi existit ni una infracció del deure precontractual de declaració del risc abans de la conclusió del contracte (art. 10 de la [Llei de Contracte d'Assegurança](#) "*el tomador del seguro tiene el deber [...] de declarar al asegurador, de acuerdo con el cuestionario que éste le someta, todas las circunstancias por él conocidas que puedan influir en la valoración del riesgo*") o durant la vigència de la relació jurídica contractual (art. 11 de la [Llei de Contracte d'Assegurança](#), si succeeixen fets nous que alteren les circumstàncies que van servir de base per a la declaració).

Perquè es produeixin aquests incompliments és necessari que l'assegurador lliuri un qüestionari a l'assegurat: la violació del deure ha de referir-se sempre al qüestionari presentat per l'assegurador i a les concretes preguntes formulades per aquest (així es pronuncia expressament la recent **STS, 1a, 17.2.2004**). A més, l'assegurador només quedarà alliberat de pagar la indemnització en cas de dol o culpa greu de l'assegurat.

En qualsevol cas, caldria provar, en primer lloc, que la hipertensió arterial hauria estat la causa directa de l'infart de miocardi i de la mort i, en segon lloc, que l'assegurat tenia la percepció que la hipertensió arterial podia influir en la valoració del risc.

A més de la **STS, 1a, 17.2.2004**, ja citada, recentment és possible trobar diverses sentències sobre el tema. La **STS, 1a, 3.10.2003** declara l'absència de dol o culpa greu en la declaració del risc en l'assegurança, ja

que la pregunta dels asseguradors era si l'assegurat patia una malaltia greu, i no està acreditat que la malaltia patida (diabetis) fos greu ni que fos la causa del dany patit. Així mateix, es declara que la companyia asseguradora ha de pagar el 20% d'interessos, ja que no existia una causa justificada per no pagar la indemnització. D'altra banda, una sentència anterior, la **STS, 1a, 31.12.2002**, ja va declarar l'absència de dol o culpa greu de l'assegurat que va amagar la seva epilèpsia. El Tribunal Suprem considera que qui pateix epilèpsia pot considerar que no és una malaltia greu, ja que es manifesta en brots esporàdics, i no té per què influir en el risc assegurat. En canvi, la **STS, 1a, 15.10.2003** s'inclina per la solució contrària. El Tribunal Suprem considera que l'assegurat contesta negativament a tota la sèrie de preguntes que se li formulen sobre el seu estat de salut i, sobretot, a la de si havia estat objecte d'alguna prova mèdica especial o si havia rebut assistència sanitària per algun trastorn somàtic, la qual cosa indica la manca d'una mínima col·laboració o informació del propi assegurat.

En darrer terme, convé fer una al·lusió al concepte d'infart a la jurisdicció social. Les jurisdiccions civil i social han mantingut posicions contradictòries en diversos temes (destacadament, el problema de la compatibilitat o incompatibilitat de les indemnitzacions de responsabilitat civil, de les prestacions de la Seguretat Social, del recàrrec de prestacions i de les millores voluntàries, o bé la qualificació d'“invalidesa” d'acord amb l'assegurança d'accidents -vegeu la recent **STS, 1a, 11.12.2003-**). Destaca la **STS, 4a, 6.10.2003**, que declara el caràcter no laboral de l'infart patit per un treballador que va començar a sentir-se malament al lloc del treball, abans del començament de la jornada laboral. També és il·lustrativa la **STS, 4a, 22.10.2003**, que denega la prestació complementària d'assegurament social per mort a causa d'infart de miocardi (pòlissa concertada amb una mutualitat d'assegurances), en considerar que el risc no està inclòs en el concepte d'accident de l'art. 100 de la [Llei de Contracte d'Assegurança](#), i que no cal aplicar en aquest àmbit voluntari d'assegurament els principis establerts per a la valoració dels accidents dins la vida laboral.